

**Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi lääninoikeuslain 10 §:n
väliaikaisesta muuttamisesta**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi väliaikaisesti lääninoikeuslain säännöstä lääninoikeuden kokoonpanosta. Lääninoikeudessa asiat ratkaistaan nykyisin yleensä kolmen lääninoikeuden jäsenen muodostamassa kokoonpanossa ja lääninoikeudensihteerin toimiessa esittelijänä. Ehdotuksen mukaan lääninoikeudensihteeriksi, jolla on lääninoikeudentuomarin virkaan vaadittava kelpoisuus, voisi lääninoi-

keuden työtilanteen niin vaatiessa toimia esittelemässään asiassa samalla myös yhtenä lääninoikeuden kolmesta jäsenestä.

Esitys liittyy vuoden 1994 valtion talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian ja olemaan voimassa vuoden 1995 loppuun.

PERUSTELUT

1. Nykytila ja ehdotetut muutokset

Lääninoikeudessa on lääninoikeuslain (1021/74) mukaan puheenjohtajana lääninoikeuden ylituomari ja muina jäseninä lääninoikeudentuomareita. Lääninoikeus on päätösvaltainen kolmijäseninen, jollei laissa ole säädetty erityisten asioiden osalta suurempaa jäsenmäärää. Muutamissa asiaryhmissä asian ratkaisemiseen osallistuu yhden lainoppineen jäsenen sijasta asiantuntijajäsen. Istunnossa toimii esittelijänä tavallisesti lääninoikeudensihteeriksi. Esittelijänä voi toimia myös yksi jäsenenä olevista lääninoikeudentuomareista, jolloin ei tarvita erillistä esittelijää. Yksinkertaisissa asioissa voi esittelijänä toimia notaari.

Lääninoikeudensihteeriksi voi lääninoikeuslain 10 §:n 3 momentin (242/89) mukaan toimia jäsenenä, jos lääninoikeudentuomari on estynyt hoitamasta virkatehtäviään tai vuosilomalla. Edellytyksenä on, että lääninoikeudensihteerillä

on lääninoikeudentuomarin virkaan vaadittava kelpoisuus. Lääninoikeudensihteerin virkaan vaaditaan oikeustieteen kandidaatin tutkinto. Lääninoikeudentuomarin virkaan vaaditaan oikeustieteen kandidaatin tutkinnon lisäksi, että henkilö on aikaisemmalla toiminnallaan osoittanut sellaista taitoa ja kykyä, jota viran menestyksellinen hoitaminen edellyttää. Muissa kuin 10 §:n 3 momentissa mainituissa tilanteissa lääninoikeudensihteeriksi ei voi nykyisin toimia lääninoikeuden jäsenenä. Lääninoikeudensihteeriksi ei voi toimia jäsenenä 10 §:n 3 momentissa mainituissakaan tilanteissa silloin, kun pääte-tään lopullisesta pääasiaratkaisusta asiassa, jonka käsittelyyn osallistuu lainoppineen jäsenen sijasta asiantuntijajäsen 11 §:n 1 momentin mukaisesti.

Lääninoikeuksissa on vuosina 1990—1992 ollut ratkaisemattomia asioita vuoden lopussa seuraavasti:

	1990	1991	1992
Uudenmaan	7 628	6 773	6 779
Turun ja Porin	2 853	2 704	3 227
Ahvenanmaan	152	113	111
Hämeen	2 951	2 730	3 096
Kymen	2 175	2 044	2 279
Mikkelin	495	457	643
Kuopion	718	725	962
Pohjois-Karjalan	382	422	578
Vaasan	2 296	2 428	2 152
Keski-Suomen	967	862	721
Oulun	2 248	1 958	1 756
Lapin	1 134	764	856
Yhteensä	23 999	21 980	23 160

Lääninoikeuksiin on vuosina 1990—1992 saapunut valituksia seuraavasti:

	1990	1991	1992
Uudenmaan	8 343	8 254	9 448
Turun ja Porin	4 234	3 851	4 806
Ahvenanmaan	201	135	148
Hämeen	3 758	3 806	4 169
Kymen	1 254	1 215	1 564
Mikkelin	1 060	998	1 153
Kuopion	1 401	1 257	1 515
Pohjois-Karjalan	1 010	850	1 041
Vaasan	1 681	1 915	1 892
Keski-Suomen	1 160	1 111	1 250
Oulun	2 048	1 787	2 139
Lapin	1 295	1 125	1 503
Yhteensä	27 445	26 304	30 628

Lääninoikeuksiin saapuneiden valitusten määrä on vuonna 1992 kääntynyt kolmen vuoden jälkeen nousuun. Vuoden 1993 ensimmäisen vuosineljänneksen aikana on lääninoikeuksiin saapunut selvästi enemmän valituksia kuin vastaavana aikana vuonna 1992. Saapuvien valitusten määrän tulevaa kehitystä on vaikea arvioida, mutta nykyisten tietojen pohjalta ei ole odotettavissa, että valitusten määrä kääntyisi laskuun ainakaan mainittavassa määrin.

Lääninoikeuksien palkkausmenoissa tulisi yleislinjan mukaisesti vuonna 1994 säästää 10,5 prosenttia vuoden 1992 tasosta. Tämä merkitsee, ettei lääninoikeuksien henkilöstöä voida lisätä vaan henkilöstöä joudutaan vähentämään. Samalla tulisi kuitenkin turvata monipuolinen asiantuntemus ja nopeus valitusten käsittelyssä lääninoikeuksissa.

Saapuvien asioiden määrää ei voida vähen-

tää rajoittamalla muutoksenhakua lääninoikeuteen, koska tällaiset rajoitukset merkitsisivät, ettei hallintoviranomaisen päätöksestä olisi mahdollista lainkaan valittaa hallintotuomioistuimeen. Tästä syystä on etsittävä keinoja, joiden avulla lääninoikeuksien voimavarojen käyttöä tehostettaisiin niin, että lääninoikeudet voisivat ratkaista nykyistä vähäisemmällä henkilöresursseilla vähintään yhtä paljon asioita kuin nykyisin. Samalla on kuitenkin huolehdittava myös asianosaisten oikeusturvasta. Lääninoikeuksien toimintaa pyritään tehostamaan sisäisten järjestelyjen avulla. Lisäksi mahdollisuuksia voimavarojen tehokkaampaan käyttöön voidaan parantaa lainsäädännön muutoksilla. Lakiehdotuksen valmistelussa on tarkasteltu niitä vaihtoehtoja, joiden avulla palkkausmenoja voidaan säästää muuttamalla lääninoikeuden kokoonpanoa.

Ennen nykyistä lääninoikeuslakia voimassa olleen lääninoikeuslain (52/55) mukaan lääninoikeuden kolmantena jäsenenä toimi esittelijäjäsen, mikä merkitsi, että lääninoikeuden istuntoon osallistui kolme henkilöä. Nykyisessä lääninoikeuslaissa on lähtökohtana, että esittelijä ei toimi lääninoikeuden jäsenenä. Jos lääninoikeuden jäsen on estynyt hoitamasta virkatehtäviään tai vuosilomalla, voi yhtenä jäsenenä kuitenkin olla riittävän pätevyyden omaava esittelijä.

Lääninoikeuksien asiaruuhkan purkamista varten lisättiin lääninoikeuslakiin vuonna 1978 säännös (1022/78), jonka mukaan nuoremman lääninasessorin virkaan vaadittavan kelpoisuuden omaava lääninoikeuden esittelijä voi lääninoikeuden työtilanteen niin vaatiessa toimia esittelemässään asiassa lääninoikeuden jäsenenä. Tämä säännös poistettiin laista vuonna 1989, jolloin lääninoikeuksista muodostettiin organisatorisesti itsenäisiä alueellisia hallintotuomioistuinta. Tällöin katsottiin, ettei ole suotavaa säätää useita erilaisia poikkeuksia tavoitteena olevasta peruskokoonpanosta, johon kuuluu kolme jäsentä ja esittelijä.

Lääninoikeuksissa on vuosina 1982—1987 käytetty menettelyä, jossa lääninoikeus on voinut ratkaista taloudellisesti vähämerkitykselliset veroasiat sekä tarkastus- ja pysäköintivirhemaksuasiat yksijäsenisenä, jos asian ratkaiseva jäsen ja esittelijä ovat olleet asiasta yhtä mieltä. Menettely perustui määrääjän voimassa olleeseen lakiin. Hallituksen esityksen valmistelussa on selvitetty myös mahdollisuutta tämän menettelyn käyttöönottoon. Oikeusturvan vaa-

rantamatta yksijäsenistä menettelyä ei voitaisi ulottaa kuin yksinkertaisiin ja vähäisiin asioihin. Tällaisten asioiden rajaaminen ja määrittelemineen on vaikeaa.

Ehdotuksen mukaan lääninoikeudensihteeri, jolla on lääninoikeudentuomarin virkaan vaadittava kelpoisuus, voi lääninoikeuden työtilanteen niin vaatiessa toimia esittelemässään asiassa lääninoikeuden jäsenenä. Lääninoikeudensihteeri ei voisi toimia jäsenenä silloin, kun päätetään lopullisesta pääasiantarkaisusta asiassa, jonka käsittelyyn osallistuu lainoppineen jäsenen sijasta asiantuntijajäsen.

Lääninoikeuden kokoonpanon muuttaminen siten, että lääninoikeudentuomarin virkaan vaadittavan kelpoisuuden omaava lääninoikeuden esittelijä voisi toimia esittelemässään asiassa jäsenenä, ei ilmeisesti heikentäisi asianosaisten oikeusturvaa. Päätöksen tekemiseen osallistuisi tällöinkin kolme lääninoikeudentuomarin kelpoisuuden omaavaa jäsentä, joten asian ratkaisemisessa tarvittava asiantuntemus turvattaisiin vastaavalla tavalla kuin nykyisin. Kahdella jäsenistä olisi myös hallitusmuodon 91 §:ssä tarkoitettu tuomarin virassapysymisoikeus.

Ehdotetun muutoksen avulla turvattaisiin se, etteivät asioiden käsittelyajat pitene kohtuuttomasti lääninoikeuksien säästötoimenpiteiden vuoksi. Lääninoikeus voisi työtilanteen ja muiden seikkojen pohjalta harkita, kuinka laajasti ehdotettua säännöstä olisi tarkoituksenmukaista soveltaa. Säännöksen soveltaminen voitaisiin tarvittaessa harkita yksittäistapauksittain. Tämä merkitsisi, että esimerkiksi vaikeammissa asioissa voitaisiin esittelijäjäsenen ja kahden lääninoikeudentuomarin kokoonpanosta siirtyä lääninoikeuden harkinnan mukaan joustavasti peruskokoonpanoon, johon kuuluu esittelijänä toimivan lääninoikeudensihteerin lisäksi kolme lääninoikeudentuomaria. Lääninoikeuden ylituomari määräisi lääninoikeusasetuksen (522/89) 14 §:n 3 kohdan nojalla, ketkä lääninoikeudensihteerit voivat toimia esittelemässään asiassa jäsenenä.

Ehdotus ei toisi muutosta siihen, että lääninoikeuden jäsenenä oleva lääninoikeudentuomari toimii nykyisin joissakin tapauksissa esittelijänä. Niin ikään säilyisi se mahdollisuus, että lääninoikeudensihteeri toimii jäsenenä vakinaisen jäsenen ollessa estynyt hoitamasta virkatehtäviään tai vuosilomalla. Esitys ei vaikuttaisi myöskään valitusten käsittelyyn Ahvenanmaan lääninhallituksen yhteydessä toimivassa Ahve-

nanmaan lääninoikeudessa. Ahvenanmaan lääninoikeus koostuu maaherrasta, lääninneuvoksesta sekä vanhemmasta lääninsihteeristä. Lääninneuvos ja vanhempi lääninsihteeri toimivat sekä jäseninä että esittelijöinä, joten lääninoikeudessa ei ole erillistä esittelijää. Lääninoikeuslain 10 §:ää ei sovelleta Ahvenanmaan lääninoikeuteen. Esitys ei vaikuttaisi valitusten käsittelyyn Ahvenanmaalla siinäkin tapauksessa, että Ahvenanmaan lääninoikeus muutetaan Ahvenanmaan hallintolainkäyttötoimikunnan (komiteanmietintö 1992:42) ehdotuksen mukaisesti Ahvenanmaan hallintotuomioistuimeksi, jossa hallintotuomari toimisi puheenjohtajana ja jossa Ahvenanmaan käräjäoikeuden laamanni ja käräjätuomarit toimisivat sekä jäseninä että esittelijöinä.

Ehdotettu järjestely olisi esityksen mukaan väliaikainen. Se olisi voimassa vuoden 1995 loppuun saakka. Lain voimassaoloaikana seurattaisiin lääninoikeuksiin saapuvien asioiden määrän kehitystä ja sitä, millä tavoin ehdotettu säännös vaikuttaa asioiden käsittelyyn lääninoikeuksissa.

2. Esityksen vaikutukset

Ehdotettu lääninoikeuslain muutos parantaisi osaltaan mahdollisuuksia säästää lääninoikeuksien palkkausmenoissa. Jos ehdotettua kokoonpanoa käytettäisiin tehokkaasti niissä tilanteissa, joissa sen käyttäminen olisi säännösehdoituksen mukaan mahdollista, voitaisiin lääninoikeuksissa säästää arviolta 10 henkilötyövuotta. Koska lääninoikeuksissa siirrytään vuonna 1994 tulosohjaukseen, jokaisessa lääninoikeudessa voidaan lainsäädännön puitteissa lähemmin harkita, millä tavoin säästöt toteutetaan.

3. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu oikeusministeriössä virkatyönä. Esityksestä on pyydetty lausunnot korkeimmalta hallinto-oikeudelta ja lääninoikeuksilta. Lisäksi Lääninoikeustuomarit r.y. on antanut asiasta lausuntonsa. Useissa lausunnoissa pidetään ehdotusta perusteltuna. Toisaalta monissa lääninoikeuksien lausunnoissa sekä Lääninoikeustuomarit r.y:n lausunnossa suhtaudutaan ehdotukseen varauksellisesti ja arvioidaan sen saattavan heikentää oikeustur-

vaa. Muutamissa lausunnoissa korostetaan sitä, että muutos voidaan toteuttaa vain väliaikaisesti niin kuin esityksessä on ehdotettu.

lisimman pian sen jälkeen kun se on hyväksytty ja vahvistettu, kuitenkin viimeistään 1 päivänä tammikuuta 1994. Laki olisi voimassa 31 päivään joulukuuta 1995.

4. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan mahdol-

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

lääninoikeuslain 10 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan väliaikaisesti 31 päivänä joulukuuta 1974 annetun lääninoikeuslain (1021/74) 10 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on 10 päivänä maaliskuuta 1989 annetussa laissa (242/89), seuraavasti:

10 §

Lääninoikeuden jäsenen ollessa satunnaisesti estyneenä hoitamasta virkatehtäviään tai vuosilomalla voi lääninoikeudessa tai sen jaostossa yhtenä jäsenenä olla sellainen lääninoikeuden sihteeri, jolla on lääninoikeudentuomarin virkaan vaadittava kelpoisuus. Lääninoikeuden sihteeri, jolla on lääninoikeudentuomarin vir-

kaan vaadittava kelpoisuus, voi lääninoikeuden työtilanteen niin vaatiessa toimia esittelemässään asiassa lääninoikeuden jäsenenä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 199____ ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 1995. Lakia sovelletaan asiain käsittelyyn sen voimassaoloaikana.

Helsingissä 17 päivänä syyskuuta 1993

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Oikeusministeri *Hannele Pokka*

Laki

lääninoikeuslain 10 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan väliaikaisesti 31 päivänä joulukuuta 1974 annetun lääninoikeuslain (1021/74) 10 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on 10 päivänä maaliskuuta 1989 annetussa laissa (242/89), seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

10 §

Lääninoikeuden jäsenen ollessa satunnaisesti estyneenä hoitamasta virkatehtäviään tai vuosilomalla voi lääninoikeudessa tai sen jaostossa yhtenä jäsenenä olla sellainen lääninoikeudensihteeri, jolla on lääninoikeudentuomarin virkaan vaadittava kelpoisuus.

Lääninoikeuden jäsenen ollessa satunnaisesti estyneenä hoitamasta virkatehtäviään tai vuosilomalla voi lääninoikeudessa tai sen jaostossa yhtenä jäsenenä olla sellainen lääninoikeudensihteeri, jolla on lääninoikeudentuomarin virkaan vaadittava kelpoisuus. *Lääninoikeudensihteeri, jolla on lääninoikeudentuomarin virkaan vaadittava kelpoisuus, voi lääninoikeuden työtilanteen niin vaatiessa toimia esittelemässään asiassa lääninoikeuden jäsenenä.*

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 199 ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 1995. Lakia sovelletaan asiain käsitelyyn sen voimassaoloaikana.

